

ZDENA GARAJOVĀ

**NA
HRNČÍŘSKÉM
KRUHU**

ZDENA GARAJOVÁ-JENÍKOVÁ (1927),

rodačka z valašského Vsetína, je typickou příslušnicí té "ztracené generace", která se pro své nekomformní názory po 40 let nemohla nijak veřejně projevit. Svou pedagogickou dráhu, kterou začínala s mnohými ideály, však brzy opustila, protože se nemohla ztotožnit s ateistickým směřováním

československého školství v období totality. Všecku svou inteligenci a lásku k dětem a mládeži věnovala pak službě v církvi. Dnes žije a působí se svým manželem na Slovensku.

Ve svých verších vydává svědectví o své víře a zápasech, především však o Tom, který pronese "slabou ovci Svou" a dovede k cíli. Se zájmem a užitkem je asi přijmou především její vrstevníci, i když mají co říci i současné mladé generaci. Autorčina mluva je jasná, jazyk čistý a význam básní jednoznačný: oslava Toho, kterému od mládí věří, slouží a kterého z celého srdce miluje.

A-alef
VYDAVATELSTVÍ

Vydaly Křesťanské sbory ve vydavatelství A-ALEF spol. s r. o.,
Ostrava I, Bořivojova 29, PSČ 718 00

Vydání první

Redakce ing. Ján Ostrolucký

Návrh obálky Jaroslav Kapec, akad. malíř

Vytiskl LUXPRESS, Malířská 6, 170 00 Praha 7

© Zdena Garajová, 1993

Na hrnčírském kruhu

Jeremiáš 18,3-4

Vždy znovu na hrnčírském kruhu
začínáš Své dílo,
Ty, věčně trpělivý s nepoddajnou hlínou,
vždy hotov ze zkažené
nádobu tvořit jinou.

Nepustíš vzpurný střep
už ze Své dlaně svaté
a začneš třeba
sedmdesátšedmkrát.
Prosadíš jistě Svoje tvůrčí plány,
Hrnčírři, nezdary nikdy nezklamání.

Vím, Tvoje ruka znovu stisknout musí
nádobu, která rozpadla se v kusy,
když zdálo se, že hotovo je dílo.
Ach, vezmi, vezmi, prosím,
co tu ještě zbylo,
a byť i bolestí, však přetvoř, Bože silný!
Již nikdy nechci utíkat z Tvé dílny,
až na hrnčírském kruhu
z té hlíny tvrdé, chudé
nádobu, Pane, dle Tvé vůle bude.
(1962)

Kdo nás odloučí od lásky Kristovy?

Kdo odloučí mne od Tvé lásky, Pane?
Vždyť Tvoje ruce,
ruce probodané,
tak pevně drží slabou ovci Svou!
A nechť se kolem hrůzně vlny dmou,
má kotva drží divém ve příboji
a lano víry, jež mne s Tebou pojí,
nepřerve zloba ani přízeň světa.
Když vše se chví,
když bouř i trůny smetá,
má Skála stojí
vprostřed zmatků, vírů,
kol neklid, boj,
v Ní tišiny jsou míru.
Toť pevný bod v tom světa kolotání,
tu srdce pokoj má,
tu ztichnou tužby, přání,
neb tam má v Kristu všecku plnost svoji,
zde věčně láska Tvá mne, Jezu uspokojí,
zde zmlkne každé *proč?*,
jež srdce rozrývalo.
Už klidně spočívám
byť cokoliv se dálo,
v Tvé ruce, Kriste, za mne probodané:
z Tvé lásky nic už nevyrve mne, Pane!
(1953)

Prosba v pokušení

V žhavém palu pokušení
což mne necháš, Pane, tak?
Kolem vlákna sítě zlaté -
tvář Tvou - zdá se - zastřel mrak.
Bojuji a znova klesám,
umdlévá má síla již,
na perutích zkrvavených
marně chci se vznésti výš.

Ty sám, srdce Zpytateli,
znáš mé duše každý kout.
Srdce své Ti k nohám kladu,
rač je cele proniknout
okem, které všechno vidí.
Rozumíš, znáš zkoušek pal.
Ty, jenžs nesl břímě lidí,
pokušení od mne vzdal!

- - -

Díky, Pane! Bouře mizí,
prchá temný přízrak zla.
Na poušti mé, vprostřed zvěře
anděla tvář vstříc mi plá.
(1954)

Ecce, homo!

Jan 5,7

Tak sama a ztracena uprostřed lidí,
lidí, jež bez zájmu míjejí kolem,
každý sám, opuštěn, s radostí, s bolem,
každý jen myslí, jak vyhrát to v boji,
v tom boji o život...

Napínáš síly, aby tě jiní nezardousili...

Cestou jen potkáváš ruce,
ruce a ústa, jež vysát by chtěla
snad i tu duši a srdce ti z těla,
vysát a zahodit, zašlapat v bláto...
Člověk - a srdce? Stojí to za to?

Marně jdeš zástupem se slzou v oku...
Co hledáš, děvčátko?
Kolik máš roků?
Člověka? Nevíme, neznáme... škoda!

Samota trýznivě duši ti hlodá.

Šedivý pahorek - na něm tři kříže.
Díváš se, díváš, táhnou tě blíže,
a tam ten uprostřed
k nebi až pne se.
Č l o v ě k, h l e!
V krvavé dlani vstříc
srdce ti nese.
Bratr a Přítel - Sebe ti dává.
K Němu pojď, poznáš,
co láska je pravá!
(1954)

Prosba o sílu

Být zraněn zradou svých,
však dál přec milovat,
nastokrát poražen
a vždycky znovu vstát,
nechápan zůstat sám,
nevzdat se, stůj co stůj -
tu sílu Duchem Svým
rač dát mi, Pane můj!

Jít stínů údolím,
přec jas kol rozlévat,
být zraněn do krve,
a štěstí rozsévat,
a všeho pozbaven
smět dávat život svůj -
tu sílu Duchem Svým
rač dát mi, Pane můj!

A moci říci "ne",
když moh' bys lásku brát,
jak zrno obilné
den za dnem umírat,
by jiní mohli žít,
na oltář klást se Tvůj -
tu sílu Duchem Svým
rač dát mi, Pane můj!
(1953)

Ty víš. . .

Ty víš, proč bouře srdcem zmítá,
Ty víš, proč cesta ve tmě skryta,
víš, odporný že vítr duje,
víš loďka má že těžce pluje.
Znáš pokušení šípy ohnivé,
víš, jak je slabé děcko Tvé,
víš, dlouhá noc jak duši děsí,
když srdce marně ptá se: "Kde jsi?"
Víš, cesta má že vede léčkou zlého,
víš, bláhové jak srdce dítko Tvého,
víš, že se chvěje, hledá ruku Tvoji,
bez Tebe samo dále jít se bojí.

Ty znáš má "proč?",
i záhady znáš žití,
znáš srdce smích i pláč,
víš, v hlubinách co cítí...

Ty, Pane, víš. To slovo stíny plaší.
Vždyť Sám jsi také prošel
tou lidskou mdlobou naší,
těž mraky chtěly zastříti Tvé nebe.
Má pokušení potkala dřív Tebe
a ke mně prošla svatou Tvoji rukou.
A všechno to, co Tobě bylo mukou,
mne přitáhnout má, Pane, k Tobě blíž.

Nuž, Jezu, srdce moje ztiš
tak u Svých nohou v míru,
ať v každé době sílí moji víru
to slovo - srdce mého skrýváš:
Ty, Pane, všechno víš.

1953

"Milováním věčným miluji tě..."

Ty, věčně milující bez proměn,
Ty, jenž mne nikdy nevyvrhneš ven,
nic Tobě nenesu,
jenom svou prázdnotu.
A Ty mne láskou Svou
přec voláš k životu.

Ne, nikdy nepochopím,
proč mne miluješ.
Jak, Pane, Tebe nemilovat též?

Ač znáš mé duše všechny skryté tůně,
víš o hříchu, jímž moje srdce stůně,
má nevěrnost Tvou lásku stokrát křížovala,
jsem zvonec znějící a ničemně tak malá
v své ubohosti slov, tak prázdných častokrát -
a Tys mne přece nepřestal mít rád,
znovu mně nohy myješ v rouše služebníka.
Dveře, jež otvíráš, už nikdo nezamyká,
v síň hodovní mou duši vedeš jemně.
Vyzvedáš korouhev, jíž láska Tvá je ke mně,
a nad mou nevěrnost Svýms křížem nadepsal:
"Takto - až do konce - jsem tebe miloval."
(1960)

Proč?

Matouš 27,46

Když nad ztroskotanými plány
bezradně stojíš - v duši tma,
když v neznámu se cesta ztrácí,
a dál, kam vkročit noha má,
už nevíš, plný beznaděje
po světle marně vyhlédáš,
když úzkostí se srdce chvěje,
tu zoufale jen "proč?" se ptáš.
Proč jiní přímou cestou k cíli
s úspěchem bez překážky jdou,
a nohy mé - jen vykročily -
si musí razit dráhu tmou?
Proč, živote, jsi k jedněm štědrý,
darů máš pro ně na tisíc,
proč druhým hroutíš jejich plány
a naděje obracíš v nic?

Když v temno hrobu kles' ti někdo,
kdo s tebou duší, srdcem spjat,
když bolest celého tě zlomí,
že nelze ani zaplakat,
když náhle nad propastí smrti
jsi zůstal beznadějně sám
a pro zraněné srdce svoje
hledat jít léku nevíš kam,
když paprsek ti světla lásky
navždycky zhasl poslední,
tu v duši zas jen jedno slůvko -
to neodbytné "proč?" se chví.
Proč jiný obklopen je láskou,

miluje a smí milovat,
a proč mně i ten kousek štěstí
zde na zemi byl krutě vzat?

Ó duše, jež tak v beznaději
a v hořkém bolu "proč?" se ptáš,
jen pohleď chvíli na Golgotu
a jiné "proč?" s tím "proč?" svým zvaž!
Tam svatý, nevinný Syn Boží
se v kruté muce též "proč?" ptá,
když opuštěn tam lidmi, Bohem
za tvoje viny umírá.

Nuž, zmlkni před Ním, zmlkni v prachu,
svůj život s Jeho svatým změř,
a pak, jak lotru na pravici
ti nové světlo vzejde, věř!
Ztichne tvé "proč?" a tiše vyznáš,
co vědět budeš jedině:
"Mne Bůh má právo soudit, kárat,
Ty však tu trpíš nevinně!"

On z kříže podává ti ruku,
tu ruku z lásky bodenou,
a novou cestou ponese tě
dál na Svých mocných ramenou.
Pak v Jeho srdci, plném lásky,
ztichnou tvá "proč?" i pochyby
a na konci svých cest Mu vyznáš:
Vedls mne, Pane, bez chyby!
(1966)

Láska

Tisíckrát propadám ve škole Tvé lásky,
Ty, který lásku nekonečnem násobíš,
odpouštíš sedmdesátšedmkrát,
a ač všechno víš,
vždy znovu trpělivě na ovoce čekáš,
jež před rokem už strom Tvůj měl Ti dát.
A ještě poshoviš a nevytínáš
a znovu dobrotivě milostivá
Tvá láska budoucnu vstříc v důvěře se dívá
a všeho trpělivě čeká...

A já? Ach, Pane, shlédni na člověka,
co tvrdou obručí jen lidských možností
Tvou hojnost omezil.
A kalich, z kterého sám pil,
už spolubratru od úst utrhuje
a o halěř se s bližním dohaduje,
jen miligramy odpuštění měří.
Zas znovu čekat, doufat
s láskou, jež všemu věří,
neřící "dost" a u zavřených dveří
už zámek odlomit?

Dej, Pane, nezemdlít!
Mé srdce je tak chudé!
Ty však jsi Láska -
proud Tvůj teče všude.
Pramení, jdu i já,
svůj nesu pohár malý.
Tak plň jej stále,
až Tvá láska spálí
mé lidské hranice,

roztaví lednou slůj,
ať ze tmy vejdu v plné světlo lásky,
jež vírou rozvazuje, hojí,
v naději nově vidí
a z hrobů k životu volá
svobodné, nové lidi!
(1967)

Bezpečnost

Chtěl nepřítel mi víru vzít,
chtěl z Tvé mne vyrvat ruky,
však Tys mne v dlaně dal si vrýt,
když kříže snášels muky.

Mou loďkou vlny zmítají,
zlomena jsou má vesla.
Vtom na zkázy už pokraji
duše v Tvou náruč klesla.

Má noha slabá, chvějící,
bojí se kráčet dále,
však v divé bouři, vichřici,
na pevné stojí skále.

Ne víry rek, jsem pouhý list,
jímž dutí větru zmítá,
Svým spásným dílem Tys však jist -
v Tvé jistotě jsem skryta.

Jsem z hlíny střep jen ničemný,
ježž každý úder zmaří;
poklad Tvůj ve střep vložený
neměnnou plane září.

Jsem pouhé nic - Ty však jsi vším,
můj Pane, Jezu milý.
Rač ramenem mne donést Svým
až ku věčnému cíli.
(1977)

Nová píseň

Ó, duše má, pěj Pánu novou píseň
a povstaň z prachu, Hospodina chval!
Rozplaší tmu a sejme všecku tíseň,
vždyť pro spásu ti Syna Svého dal.
Věř, přejde noc, rozplaší slunce stíny,
na cestu nové světlo udělí.
Jen doufej, krví kříže smyl tvé viny
a místo smutku plášť dal veselí.

Nuž oblec se do slavnostního šatu,
vítěznou vlajku vzhůru vyzvedni.
On novou nepřišívá jen záplatu;
vše nové činí. Vánek polední
už něžně věje a Své do zahrady
přichází k tobě Milovaný tvůj.
Nuž, odemkni již zámek svých západ
a radostně vstříc Pánu pokřikuj!
(1979)

Neboj se!

Už neboj se! Hle, mizí noční stíny
a ranní zář se nad obzorem skví.
Můj kříž otvírá bránu ve věk jiný,
v Mém vzkříšení je tvoje vítězství.

Už neboj se! Já předcházím tě všude,
korouhev lásky Mé ti vlaje vstříc.
Viz ruce Mé, krůpěje krve rudé -
nuž rci, kdo milovat tě může víc?

Už neboj se! Já dostojím ti v slovu,
na věrnost Mou se směle spolehni.
Uchop Mé sliby, plním je vždy znovu,
počítej hvězdy, vzhůru pohlédni!

Už neboj se! Je ve Mně dosti síly,
svou bezmocnost jen vnoř do moci Mé.
Proud mocný unášet tě bude k cíli
a v skutečnost se změnit nemožné.

"Už neboj se!" - to hovoříš Ty, Pane,
a v dlaň Svou bereš srdce bázlivé.
Tak věřit chci Ti, nechť se co chce stane,
a spočívat pokojně v lásce Tvé.
(1979)

Vzhůru, do boje!

Díky Ti, Pane, za divý ryk boje,
za šípy, které mívá nepřítel.
Tys štít můj, zbraní mou je Pravda Tvoje,
vím, že tím bojem přede mnou jsi šel.

Dík, Pane, za boj, neb v něm srdce zmužní
a upevní se v Božské síle Tvé.
Sílí moc temna a svět zraje ku žni,
Tvé ovce Ti však nikdo nevyrve.

I když zlé moci bouři rozpoutaly,
mé srdce přece nebude se bát.
Ty vše máš v rukou, Jezu, živlů Králi,
peklo, jek vln Tě musí poslouchat.

Kol mnozí ještě otroky jsou zlého,
i pro ně z kříže vyšlehl lásky plam.
Ty čekáš, kdo se vzdá i žití svého,
by přinesl je Tobě ku nohám.

Nuž, lidé Boží, oblec světla zbraně
a proti temnu do boje se beř!
Zvítězíš jistě v mocném jménu Páně,
před Kristem prchne všecka ďábla sběř.

Tak, Pane, chceme jít jen ve Tvé síle,
Ty Sám nás oděj mocí z výsosti.
Srdce nám plň přes těžké boje chvíle
vždy chválením a Duchu radostí.
(1979)

Otcova ruka

Můj Otče, vím, že ani jednu ránu
mi nedáš více, než je potřebí.
Ač v prachu ležím, vím, že opět vstanu,
a proto duch můj Tebe velebí.

Ty máš Své "dosti" v každém zkoušky palu
a moře dutí postavit znáš hráz.
Víš, *kdy* je zlato pozbaveno kalu,
Tys všemu dění určil pravý čas.
Tvá mocná ruka vesmír celý řídí
a v dlani neseš světů milion,
na klenbu nebes před zraky všech lidí
vyvádíš denně Slunce, Orion.
Na zemi horstev výše moc Tvou hlásá
i oceánů skryté hlubiny,
o moudrosti Tvé svědčí květů krása
a o lásce, že ani jediný
vrabeček bez Tvé vůle nezahyne,
ni vlas se z naší hlavy neztratí.
Ovečku na hrud' rámě Tvé si vine,
z propasti hlubin když ji vychvátí.
I branám pekla, temným stínům smrti
velí Tvá moc a boří hrůzy říš.
Vždyť Símě ženy hlavu hadu drtí,
závory láme i žaláře mříž.

Tak tiše, Pane, spočívám v Tvé dlani,
Tvá vůle staň se; že je dobrá, vím.
Tvá ruka vyléčí, co dříve zraní,
ratolest čistí nožem vinařským,
by ovoce Ti nesla hojné k slávě,
ovoce, které věčně zůstává.
Na srdci Svém dej spočinout mé hlavě,
má duše se Ti cele oddává. (1980)

Radostný život

V tisících problémů zamotán
životem těžce jdeš,
marně pneš křídla svá k vyšinám,
vidíš, že nevzlétneš.
Nemyl se, problém máš jediný,
je to tvůj, příteli, hřích,
ten tě vždy zas a zas ubíjí,
plete se do plánů tvých.

Život znám šťastný a radostný,
mírem prozářený,
a i když nesnáze kupí se,
vím, jsou přemoženy.
Život ten šťastný a radostný
daroval mi Ježíš Král,
vítězství plné vydobyl,
na kříži když umíral.

Tebe též z problémů vyvést chce,
křížem tvůj řešil hřích,
všechny své těžkosti složit smíš
u nohou zbodaných.
Otevři Jemu jen srdce své,
o všem s Ním hovořit smíš,
On na Svých přemocných ramenou
vznese tě v slunečnou výš.
(1975)

II.

Vezmi, Pane, život můj

Na hoře Mórija

1. Mojžíšova 22,2

Když byl jsem hotov vydat Tobě,
na čem jsem celým bytím lpěl,
když na hoře jsem s Abrahamem
své "vezmi, Pane", tiše děl,
tu směl jsem uzít ruku s nožem,
jež ratolesti čistívá.

A na té ruce - co to bylo? -
krůpěj, jak rubín zářívá.

- - -

V údivu mlčím - a nůž řeže...
však v duši - slasti zachvění!
Již rozumím: Ta krůpěj rudá,
to je Tvé lásky znamení.

(1950)

Nauč mne modliti se

Vím, Pane, modlit se
to nejsou jenom slova,
jež bezduše by ret zas,
jak včera říkal znova,
to nejsou zbožné fráze,
prázdné, jak hluché klasy,
v nichž farizeus v chrámě
své skutky Tobě hlásí,
ni z Písma citace
v blýskavou ódu stkané...

Mne modliti se nauč
jak učedníky, Pane!
Té modlitbě mne nauč,
jež z hlubin nitra tryská,
až Tebe - dalekého -
v ztišení uzřím zblízka,
až před Tebou i vnitřně
se skloním na kolena...

Pak zjevením Tvým novým
má víra umocněná,
neklesne nalomena
hrozbami, zlobou lidí.
Pak s Jobem dím:
O Tobě slýchala jsem -
dnes oko mé Tě vidí!
(1957)

"Vezmi kříž svůj a následuj Mne..."

Každý, kdo za Tebou, Kriste, vykročil,
jednoho dne uzří svůj kříž.
Střetne se s ním na křižovatce cest,
z nichž jedna je široká a druhá úzká.
Jedna láká svým bezpečným pohodlím,
na druhé je vidět vždy jen místo,
kam je třeba v příští chvíli položit nohu.
Je to vlastně jen řetěz šlépějí - šlépějí Beránka.

Po té první se jde velmi lehce,
se srdcem oproštěným od těch, kteří kolem típí,
v sladkém opojení vlastní zbožnou dokonalostí.
Ale na úzké cestě čeká
bída toho, jenž upadl mezi lotry,
bezmocnost ztracené ovce, vydané na pospas lvu,
a celý les rukou, vztahujících se po chlebu života.
A to je, Pane, můj kříž:
postavit se zástupně na místo bratra,
vzít na sebe cizí bolest a bídu,
nechat po sobě plivnout za cizí hřích -
a přitom pro sebe nečekat nic...

Pane, tak mnozí jdou za Tebou,
a přece jen málo z nich je Tvými učedníky,
protože nevzali na sebe svůj kříž...

A přece svět může proměnit jen moc Tvého kříže,
zjevená v životech poutníků
jdoucích šlépějí Beránkovou.
(1968)

Na břehu nekonečna

V palčivém písku vlastní ubohosti
Ti, Pane, ležím u nohou
na břehu oceánu nedozírné lásky.
Dnes nové činíš všechno.

Zúženým obzorem
z údolí lidských možností
dívala jsem se na hvězdy Tvých slibů,
které byly tak vysoko...
A nyní Tyš mne vyvedl
na břeh nekonečnosti Své moci.

Přemožena líbám lem Tvého roucha,
Ty, který jsi víc než bezmezný vesmír,
který jsi Vůle, Slovo i Čin,
neovladatelný v skutku,
neomezený v moci,
nepochopitelný v lásce.

"Pij, mé dítě, z tohoto moře,
ponož se do jeho vln,
dej se jím unášet dál,
než může doletět
představa lidského srdce."

Hvězdy Tvých slibů, Pane,
příplouvají ke mně na vlnách Tvé lásky,
aby proměnily šedí mých dnů
v řetěz Tvých zázraků.
(1968)

Večerní modlitba

Matouš 6,34

Za dnešní den chci, Pane, děkovat,
za vše, cos ráčil milostivě dát,
za to, žes zrána pro mne připravil
chléb vezdejší i k dnešní práci sil,
za vítězství, jež dobyl mi Tvůj kříž,
za kámen, před dnem odvalený již,
za hlas Tvůj, ježs mi v jitře slyšet dal,
za to, že duši plníš písní chval,
za vrabce na střeše a polní lilie,
že na zítřek si žádná šaty nešije,
za tvorstvo, jež Tvou vyhlídí jen dlaň,
než v slitování věčném myslíš naň...

A proto za dnešek chci, Pane, děkovat,
o to, co zítřek dá, již nechci pečovat.
Ty za dnešek jsi noci clonu vdých
a do ní vetkals hvězdy slibů Svých,
ty hvězdy, které ránem nezblednou.
Tak jeden den chci žít jen najednou,
Ty tvoříš zítřek - a já klidně spím,
vždyť, Pane, Otcem jsi mi pečlivým.

A bude-li snad noc ta poslední,
mně věčné jitro pak se rozední-
Tam rukou zbodanou mne, Pane, vnes,
v den bez noci, v to nekonečné "dnes".
(1970)

Oběť chvály

Matouš 26,26-27

S chválením chleba rozlomit
a kalich s díkem v ruce vzít -
to Ty jen umíš; Králi obětí.
Radosti olej posvěť
Tvé dávání, ač tmí se v něm i kříž.
A i když celou duši na smrt položíš,
přec moc Tvé lásky tak je nekonečná,
že hrobem nezdolána tryskající z věčna,
v hlubinách smrti užitek stý plodí
a maříc samu sebe život nový rodí.

Proto své tělo s díkem dáváš rozlomit
a hořký kalich s chválením jdeš pít,
že dneškem smrti zítřek žití svítá,
že v oběti života pravda skrytá
ji sladkou plní blažeností nebe.

Můj Pane, jenž tak dáváš sebe,
své nekonečné zdroje i mně otevíráš,
bych cestou Beránka, kde umučený zmíráš,
též směla s děkováním jít.
Mé slzy chceš mi sluncem prozářít,
olejem veselí mi pomazuješ hlavu
a roucho svatební dáš místo smutku hávu.

Nuž, važte oběti až k rohům oltáře
a zpěv svůj přidejte k harfě a citaře!
Vždyť v Tobě, Pane můj, mám víc, než milióny!
Nechť tedy rozzvučí se chvalozpěvů tóny!
(1975)

Král

Ty, světem poplivaný,
na pranýř lůze daný,
vždy znovu křižovaný,
přec vítězně jdeš dál.
Ač stojíš před katany,
Jidášem zaprodaný,
jsi přece králů Král!

Hrob obsadili stráží,
žes mrtev lidu káží,
památku Tvou prý smaží,
však Ty jsi přece vstal!
Žoldáckou tvrdou paží
život prý smrtí sváží -
Tys pouta potrhal!

Pro srdce ubolená,
pro duši, která sténá
svědomím utrýzněna,
jsi Lékařem se stal.
Již padám na kolena.
Tvé jméno nad vše jména:
Má Spása jsi a Král!
(1957)

III.

Jáť budu Boha chváliti
ze slova Jeho

(Žalm 56,11)

Tvé slovo

Tys Pravda. Nejsou prázdný zvuk Tvá slova,
kde mluvíš Ty, tu věc se děje nová.
Tvé slovo čin je, který hned se stává,
Tvé slovo tvoří, oheň rozkřesává,
Tvé slovo zabíjí, též ale z mrtvých křísí,
na slovo Tvé z ničeho svět vstal kdysi,
Tvé slovo láme skály, v moře vrhá hory,
Tvé slovo drží všechny živé tvory.

Než toto vše Tvé lásce bylo málo,
a proto Slovo Tvé se jednou tělem stalo
a promluvílo ke mně předivnou řečí kříže.
Ne, nemohlo už, Pane, Tvé Slovo přijít blíže
než do mé bídy, hříchu, zatracení,
kde hrůzu smrti v života jas mění...

Nuž, tak se vinu k Tobě, jenž máš slovo spásy,
a i když nevěry kol drzé znějí hlasy,
chci nastrojít své srdce každého jitra znova
jen na hlas jediný: na zvuk to Tvého slova.

Vždyť slovo Tvé mi skalou pod nohama,
oň opřena už nejdu do neznáma,
neb ani puntík z slov Tvých nepochybí,
Ty věrně splníš všechny svoje sliby,
nezklameš toho, kdo na Tebe čeká,
Ty neznáš proměn, jež jsou u člověka.

A až pak přijde den, kdy lidské slovo zněmí,
jak roucho zvětšelé až svineš nebe, zemi,
tu v slovu neměnném se zjeví Tvoje sláva:
vše lidské zanikne -
Tvé slovo však zůstává.
(1960)

Jozue a Kálef

Jdou spolu pouští nekonečnou...
Jak dlouho ještě?
Dny se mění v roky
a srdce tiše bolí tajnou touhou
po zemi půvabů a plné plodů,
po zemi, do níž vkročit nesmí.

Jdou spolu pouští nekonečnou...
Jak nevzpomínat
těch čtyřiceti dnů, jež jako zlatý sen
si v srdcích s sebou nosí?
To ovoce, ty zlaté lány polí,
mohutné hory, řeky stříbro smavé
a hojnost dobytka na sytých pastvinách!

Ó, lide ubohý, jenž v žhavém palu pouště
se od oázy jedné k nové vlečeš stále,
jak šťastný moh jsi být
v domova klidném stínu,
hojností obklopen!
Proč jen jsi Hospodinu
odmítl uvěřit?

Ach, lide můj,
ty nevdechl jsi ještě
ty svěží vůně luhů, polí, hájů
a plodů země, její hojnosti
jsi ještě neokusil!
My ale - bolno vzpomínat -
my směli již z plnosti země brát
a z pramenů pít živých!

A nyní s tebou, nevěrný Boží lide,
jenž pomlouvačům víc
než svému Pánu jsi ucho naklonil
a srdce k věření,
tu putujem - a zdá se, bez konce
zas pouští nehostinnou,
jako dva vydědenci,
vyhnanci jak z ráje...

A přece znova se hlava kleslá zvedá
a v údy unavené se nová síla vlévá.
Ne, bratři milí, nejdeme bez naděje!
Před námi jistý cíl:
zem v dědictví nám daná,
zem plná bohatství a Bohem požehnaná.

Jen směle jděme vpřed
a v Hospodina jméně
cíl vytoužený jistě dosáhneme!

Jdou spolu pouští nekonečnou...
A skrytá naděj je jim zdrojem síly.
Za Bohem svým u víře vykročili
a dojdou, dojdou jistě
se vším lidem...

(1965)

Svatyně svatých

Je sněžně bílá svatyně svatých...
Tam můžeš jenom po kolenou,
se srdcem plným dvěma slovy - "Nic nejsem!" -
a s nitrem křičícím o Božský dotek nový,
jakým se dotýká malomocných.

Může i malomocný do svatyně svatých,
kam smí jen velekněz?
Tam je jen Bůh a oblak
a svatost spalující,
tam cherub v bázni zastírá si líci,
tam spravedlnost Zákona si žádá
vždy nové svědectví, obětí krví psané,
že účty před Bohem jsou znovu vyrovnané,
že za hřích životem zas zaplaceno bylo.
Ó, malomocní! Či množství obětí už vaše skvrny smylo?

Tak plynou staletí, krev na oltářích teče...
a malomocný, nečistoty pln,
dál v mrákoty se vleče
a k Bohu nesmí,
nesmí do svatyně.
Opona zastírá tajemné, svaté síně...

Tu přišel den, kdy slunce zatmělo se,
kdy skály pukaly a zem se chvěla v hloubi.
Tam, na pahorku potupy a hany
poslední oběť visí:
Aj, Beránek Boží!
Vykřičník kříže z poskvrněné země
o milost k nebi volá...
A těžký jeho stín

do chrámu vkročil zvolna.
Hle, na oponu padl,
jež svaté místo skrývá
a trhá, trhá...
Cesta k Bohu volná!
A z dlaní nad Golgotou rozepjatých
čteš písmo krvavé:
"Malomocní, vstupte do svatyně svatých!"
(1965)

V údolí kostí

Ezechiel 37,1-14

Hle, synu člověčí, údolí suchých kostí...
Jak dlouho leží tu v té mrtvé nečinnosti?
Ať padá déšť, či slunce na ně svítí,
nic neprobudí mrtvé tyto k životu.
Je smutno vůkol, smrt svůj triumf slaví...

Slyš však, ó proroku, co Hospodin ti praví:
"Jen malou otázku tvé víře, synu, kladu,
zda může kdo zde vyrvat smrti vládu?
Zda ožít mohou tyto suché kosti?"
"Ty, Pane, víš, toť pro mou víru dosti."
Vzápětí nato hlas už slyší nový:
"Prorokuj kostem, mocnými rci slovy:
Nuž, slyšte, kosti, slovo Hospodina,
ožijte, vstaňte, nový věk počíná!"
A když ta slova zněla pustým dolem,
tu začal ruch a hřmot se vznášel kolem,
jak kosti jedna k druhé pojily se směle.
Hle, masem obrostly, jak dříve, jsou zas v těle!
Již zástup velký místo kostí k zření,
však - žel - v tom vojsku d u c h a ještě není.

Tu slovo Páně k proroku zní znova:
"Prorokuj k Duchu, volej tato slova:
Přijď, Duchu, prověj, vaň na zmordované,
ať nové vojsko k Boží slávě vstane!"
A když ta slova nad mrtvými zněla
jak hromu zvuk, že až se země chvěla,
tu vánek tichý údolím se nese...

Hle, zástup nesčetný tu vstává v rušném plese,
již stojí vojsko, vzhůru k slunci hlavy,
a novou písní Pána svého slaví.

- - -

Zní slovo Páně i dnes mrtvým dolem,
je mnoho hřmotu, ruchu v církvi kolem,
jak blíž se k sobě suché kosti pojí,
však vojsko Páně dosud tu nestojí,
bez Ducha stále vše ty naše snahy...

Ó, Pane, Tvé jen žádáme si vláhy,
Tvůj vánek tichý prověj naše řady,
nechť nový život zřít je v církvi všady,
nechť Tvým jsme lidem, který Duch Tvůj pojí,
nechť hotové jsme vojsko Páně k boji!

(1955)

Doufejtež!

Marek 6,50

Přinutil Ježíš učedníky:
na moře vyplout příkaz dal.
I byla loď uprostřed moře,
odporný vítr v tváře vál.
Kol loďky vlny divě dmou se,
jak se skořápkou chtí s ní hrát.
A Ježíš sám, tam na výšině -
nevidí boj náš dole snad?

V zápase mdlí už paže s vesly,
v duši se vplížil temný děs,
beznaděj jímá srdce pustá:
což nemá konce noc ta dnes?
Tam, nad obzorem, zdá se, svítá.
Snad oko uzří přístav již.

Vtom z šera jitra cos se noří
a k loďce kráčí zvolna blíž.
"Obluda!" vzkřikli v hrůze divé,
zoufalství prolomilo hráz...
"Doufejtež! Jáť jsem, nebojte se!"
již slyší známý, něžný hlas.
Toť Mistr sám! K nim na loď vstoupil
tak, jak k nim přišel po moři.
Utichly vlny, strach i vítr
slovem, jímž Pán k nim hovoří.

Z vln slunce stoupá, plaší stíny
i každou srdce obavu.
A loďka, jíž Pán větrů velí,
doplouvá k svému přístavu.

- - -

Nuž, bratři, sestry, srdce vzhůru,
když temno, vlny děsí nás!
Pán přijde, byť i před svítáním,
však přijde jistě v pravý čas!
(1953)

Setkání se Vzkříšeným

Je ráno po bezesné noci,
po marné práci temných chvil...
Zklamané tváře, skleslé paže -
jen doplout k břehu, nabrat sil
zas k této všední, denní práci
a k životu, by mohl být žit.
Je třeba skončit s iluzemi,
je třeba přestat marně snít
a zas se vrátit ke svým sítím.
Vždyť život zase půjde dál...
Přebolí srdce, zapomeneš
na nazaretský ideál...

Pojednou však, hle, na břehu tam
kdo čeká v ranním šeru nás?
Slyš, k uchu již se mlhou nese
naděje, lásky plný hlas:
"Máte-li, děti, něco k jídlu
po noci plné únavy?"
"Nemáme," šeptli. Beznadějí
zklamaná duše bolaví.

"Vrhňte síť na pravou stranu!"
Kdo nás to učí lovit líp?
Vzápětí však již síť se ~~trhá~~ *trhá*
~~pod nespočetným~~ množstvím ryb.
Am. n. s. 21. 12.
"Vždyť je to Pán!" - jak světlo blesku
pronik ten výkřik duše tmu
a srdce v jáсотu vstříc letí
Ježíši, Pánu živému.

A oko rybáře se noří
do ranní mlhy s námahou.
Už poznává ty rysy známé,
už vidí tvář tu předrahou!

To není přelud ani snění,
to je náš Mistr nahoře!
A rybář vystupuje z lodi
a chvátá za Ním přes moře.

Na uhlí žhavém čerstvá ryba,
tu rozlomený chléb - a Pán!
Ó, blažená ty jitřní chvíle,
ty ráno, nejkrásnější z rán!

Tak sedli všichni kolem Něho
a bez otázek každý ztich.
Srdce se s Jeho srdcem pojí,
že je to Pán, ví každý z nich.
Dívá se na ně zrakem lásky
a nevyčítá onu noc,
kdy ve strachu Jej opustili,
když sáhla po Něm temná moc.

Tu oko Mistra zastaví se
a v tichu ranním slyšíš bít
rozchvělé srdce učedníka,
jenž s Pánem svým chtěl na smrt jít.
"Šimone Jonášův, miluješ mne
než všichni tito vskutku víc?"
Ó, jak mu slzou zvlhlo oko,
jak zarděla se studem líc!
"Mám rád Tě, Pane," řekl tiše,
zrak sklopil, slza sklouzla z řas.
"Nuž, pas mé ovce." Slyšíš, Petře?
Pán k tobě důvěru má zas.

"Šimone Jonášův, miluješ mne?"
podruhé Mistr ptá se tak.
"Mám rád Tě, Pane," znovu říká
a ještě hlouběji klopí zrak.
"Pas beránky mé," nový úkol
ti, Petře, Pán tvůj svěřuje.
Zda rozumíš té lásce Božské,
jež zapřena, přec miluje?

"Šimone Jonášův, máš rád mne pouze?"
Smutek a bolest srdcem chví.
"Ty, Pane, znáš mé srdce lstivé,
Tvá láska o mně všechno ví.
Ty rozumíš, jak rád bych řekl,
že miluji Tě nad vše víc,
pomyslím-li však na svou zradu,
tu hanba pokryje mi líc.
Jen v bolesti a zahanbení
zřím nekonečnou lásku Tvou,
k ní proniká má slabá duše,
~~že~~ posilň, Pane, lásku mou!"

"Jehňátka moje pas. Však pohleď
na cesty svoje staré zpět,
jak rád jsi sám se opasoval,
jak rád jsi sám se, kams chtěl - vedl.
Přijde však čas, kdy vztáhneš ruce
a půjdeš, kam bys nešel sám.
To opásá tě, Petře, Jiný,
ten Duch, jež do srdce ti dám.
On povede tě cestou novou,
jíž kráčet budeš věrněji
a Mistra budeš následovat
beránčí Jeho šlépějí.

Tak, Petře, se mnou v jedno srosteš,
s mou vůlí splyne vůle tvá
a bytost tvou pronikne cele
tak mocně svatá láska má,
že naplní tvé srdce žářem,
jenž spálí starý život tvůj.
Nuž, Petře, dnes tě znova volám:
Pojď za mnou, zas mne následuj!
(1966)

Emaus

Lukáš 24,13-35

Naše sny zůstaly na kříži,
naděje pohřbeny v hrobě...
Lépe je odejít do všedna,
slzy, pláč zdusit v sobě.
Starý kruh přátel rozlomen,
odcházejí dva spolu...
Slova jim hořknou zklamáním,
hlas chví se v trpkém bolu.

Tu kdosi třetí, neznámý,
k nim cestou pustou kráčí.
"O čem tak smutně dumáte?
Proč duše tone v pláči?"
Jak nevylít tu srdce žal,
že zbyly z nadějí střepy?
Vždyť křížem všecko skončilo...
"Ó, srdcem k věření slepí!
Což nečetli jste Mojžíše,
proroků řeči dávné,
že utrpením Mesiáš
v království vejde slavné?"

Studené srdce okřívá,
žár nový v nitru plane.
"Den k večeru se chýlí již,
ó, zůstaň s námi, Pane!"
Vešel a zůstal při stole,
chléb do rukou vzal, láme...

Vtom otvírá se duše zrak -
ty ruce, ruce známé,
ty ruce s hřebů znamením,
to slovo v Ducha moci...
"Pán vstal a žije, s námi je!"
zvěst nesou bratřím nocí.
Starý kruh přátel celí se,
zas všichni jsme tu spolu.
Zlomený chléb a hřebů znak -
Pán v obecenství stolu.

Jak tehdy oněm v Emaus
rozžehni srdce nám, Pane,
Svým syť nás slovem, rozlom chléb,
žár Ducha v nás nechť vzplane!
Nechť do tmy světa církev Tvá
tím ohněm světlo lije,
že dní se srdcím zklamáním,
vždyť Ježíš Kristus žije!
(1975)

Zajatým sionským

Izaiáš 40,1-8

Slyš, lide můj, ty v Babylóně jatý,
cos do větví vrb harfy zavěsil,
Své slovo posílá ti Hospodin, Bůh svatý,
na smlouvu dbá, již s otcí učinil,
že nezanechá dědictví On Svého,
i když je soudů ohněm přepálí.
Na věky stojí věrné sliby Jeho,
milosti Své od tebe nevzdálí.

Slyš, lide můj, již čas je doplněný,
už dvojnásob jsi za své hříchy vzal.
Pravice Páně činí slavné změny,
v plesání změni jatých vězňů žal.

Nuž cestu připrav! Sniž své hory pýchy,
údolí temná k slunci vyzvedni,
co křivé, srovnej, odlož všechny hříchy,
den Hospodinův již se rozední.
Na pustině se zjeví Jeho sláva,
uzří to každé tělo na zemi,
že slovo Páně na věky zůstává,
když lidské slovo zvadne, oněmí.
(1979)

IV.

Živá naděje Božího lidu

Tvé království

Vím, že Tvé přijde království,
můj Pane, Králi slávy,
země se mírem naplní,
umlknou bojů vřavy.
Rozkvete poušť a pramen vod
zavlaží místo suché,
jak jelen chromý poskočí,
uslyší uši hluché,
slepé se oči otevrou,
zaplesá duše smutná:
Nepřítel již je poražen
i vlada zla ukrutná!

Tvá láska v šíř se rozleje
po zemi jako moře,
národy přijdou zdaleka
k Sionu, svaté hoře.
Svět před Tebou se pokloní,
Ty budeš jeho Králem
a Jeruzalém přebývat
v pokoji bude stálém.
(1988)

Naděje

Na baště strážný čekající rána,
v zkypřené půdě zrna zaoraná,
pod sněhem květů první zvonek bílý
a v matce život, jenž svou čeká chvíli,
bzukot včel květům, píseň plodonosná,
vyprahlé zemi svěží krůpěj rosná,
to vše je naděj - tvorstva peruf smělá,
jež výš, až k hvězdám zaletět by chtěla
a k novým zítěkům otevírat dveře.

Mé srdce, zamkni nedověře
a slunci otevř se jak květný kalich zrána!
Vždyť naděj živá je ti darována!
Smrt pohlcena vítěznou silou žití
a prázdným hrobem nové jitro svítí,
svítání v plný den, kde večera již není,
naděje pomine a víra ve vidění
se změní náhle. Prchne přízrak časná,
co vírou zřel jsi, skutečnost je jasná.

Bez konce život - potok křišťálový,
z něj pít už budou, kdo jsou Beránkovi,
a na jich čelích pečeť Jeho jména.
V kment oděna Mu Církev zasnoubená
s vítězným Králem na trůn již si sedá...

V jezeře ohnivém na věky škůdci běda!
Je konec zla a temna panování.

Celé se lidstvo před Vítězem sklání,
oslavná píseň plní zemi novou...

Pěj, kdo jsi koupen krví Beránkovou,
pěj "Haleluja!", jásej Spasiteli,
naděj svou rozžehni a čekej vroucně bdělý!
(1968)

Přicházíš, Pane!

Matouš 24

Přicházíš, Pane!
Tak zem i nebe svědčí
i výstražný hřmot sopek kráterů,
příroda mluví, i když nezná řeči,
že den se krátí, chýlí k večeru.

Přicházíš, Pane!
Dme národů se moře
a zloby vlny svět chtí pohltit,
už smrt si sedlá válečného oře
a lidstvo chví se: "Co se bude dít?"

Přicházíš, Pane!
Hle, temné pekla síly
jak lidskou duši zdeptat chtějí v prach:
v bahně je šlapán čistoty květ bílý,
droy a teror - život spoutal strach.

Přicházíš, Pane!
I v církvi láska chladne,
jen zvučí měď a prázdně duní zvon,
směs učení - a moci Ducha žádné.
Již z církve nevěrné se stává Babylón.

Přicházíš, Pane!
Přece však dní se v dáli,
proroctví dávných ozývá se hlas:
Hle - Izrael! Už vstává národ malý!
Do země otců Bůh ho vrací zas.

Přicházíš, Pane!
A Duch Tvůj tiše vane,
nevěsta k svatbě již se hotoví,
hořící lampa jasným svitem plane...
Ó, kdo tu radost srdce vypoví?

Přicházíš, Pane!
Již nový den nám svítá,
pokoje Tvého, pravdy, lásky říš!
Splněna bude touha lidstva skrytá...
Ó, přijď jen, Pane, brzy přijdi již!
(1970)

Zrání

Dozrává pšenice, dozrává koukol,
obojí zraje k velkému dni.
Pole se bělí, slyšet krok ženců,
blíží se doba posledních žní.

Dozrává pšenice, dozrává koukol -
tu plné klasy - tam prázdný květ...
Kam půjde zrno a kam ten plevel,
až bude kosen dozrálý svět?

Dozrává pšenice, dozrává koukol,
čeká už sýpka i ohně plam...
Ty také zraješ. Kam budeš sklizen?
Na to si každý odpověz sám!
(1967)

Obsah

I. Boj víry a vítězství

Na hrnčářském kruhu	5
Kdo nás odloučí od lásky Kristovy?	6
Prosba v pokušení	7
Ecce, homo!	8
Prosba o sílu	9
Ty víš...	10
"Milováním věčným miluji tě..."	11
Proč?	12
Láska	14
Bezpečnost	16
Nová píseň	17
Neboj se!	18
Vzhůru, do boje!	19
Otcova ruka	20
Radostný život	21
Škola kříže	22
Tajemství pokoje	26

II. Vezmi, Pane, život můj

Na hoře Mórija	29
Nauč mne modliti se	30
"Vezmi kříž svůj a následuj Mne..."	31
Ne břehu nekonečna	32
Večerní modlitba	33
Obilné zrno	34
Oběť chvály	35
Král	36

III. Jáť budu Boha chváliti ze slova Jeho

Tvé slovo	39
Jozue a Kálef	40
Svatyně svatých	42
V údolí kostí	44
Doufejtež!	46
Setkání se Vzkříšeným	48
Emaus	52
Zajatým sionským	54

IV. Živá naděje Božího lidu

Tvé království	57
Naděje	58
Přicházíš, Pane!	60
Zrání	62

Zdena Garajová
SVATYNĚ SVATÝCH

Je sněžně bílá Svatyně svatých...
Tam můžeš jenom po kolenou,
se srdcem plným dvěma slovy:
NIC NEJSEM!
A s nitrem křičícím o božský dotek nový,
jakým se dotýká malomocných.

Může i malomocný do Svatyně svatých,
kam smí jen Velekněz?
Tam je jen Bůh a oblak
a svatost spalující,
tam cherub v bázni zastírá si líci
tam spravedlnost Zákona si žádá
vždy nové svědectví, obětí krví psané,
že úcty před Bohem jsou znovu vyrovnané,
že za hřích životem zas zaplaceno bylo,
Ó malomocní! Či množství obětí již vaše viny smylo?

Tak plynou staletí, krev na oltářích teče...
a malomocný, nečistoty pln, dál v mrákoty se vleče.
A k Bohu nesmí, nesmí do svatyně.
Opona zastírá tajemné, svaté síně.

Jde Velekněz...
Je krásnější nad všechny lidské syny.
Jde přinést oběť, shlazující viny,
jež těžkým mrakem zakrývají nebe,
že není vidět jitřních červánků.
A nestačí krev kozlů ani beránků,
jež po staletí tekla na oltářích.
Nešťastná země, hříchem proklatá:
Je třeba novou oběť přinést za lid:
Oltářem bude kříž a chrámem Golgata.
A toho kříže stín se sune k Nejvyššího Chrámu.
Již vstoupil dovnitř
a naplnil ho nocí.
Až na oponu samu se těžce pověsil
a trhá, trhá božskou svojí mocí.
A z dlaní nad Golgatou rozepjatých
Čteš písmo krvavé:
MALOMOCNÍ, VSTUPTE DO SVATYNĚ SVATÝCH!

Kdo odloučí mne od Tvé lásky, Pane?
Vždyť Tvoje ruce, ruce probodané
tak pevně drží slabou ovci Svou
a necht' se vlny kolem hrůzně dmou,
a kotva drží divém ve příboji
a lano víry, jež mne s Tebou pojí,
nepřerve přízeň, ani zloba světa.
Když vše se chví, když bouř i trůny smetá,
má Skála stojí vprostřed zmatků, vírů.
Kol neklid, boj, v Ní tišiny jsou míru.
Tot' pevný bod v tom světa kolotání.
Tu srdce pokoj má, tu ztichnou tužby, přání,
neb zde mám v Kristu všecku plnost svoji,
zde láska Tvá mne věčně uspokojí,
zde zmlkne každé proč, jež srdce rozrývalo.
Už klidně spočívám, byť cokoliv se dalo
v Tvé ruce, Kriste, za mne probodané..
Z Tvé lásky NIC už nevyrve mne, Pane!

Zdena Garajová, Na hrnčířském kruhu

Poslední Zdeniččina báseň, která není ve sbírce *NA HRNČÍŘSKÉM KRUHU*.

V ten Den....

*Bude to den, jak každý jiný,
kdy slunce vyjde, zapadne zas,
kvést budou květy, zpívat ptáci.
do školy děti půjdou, velcí za svou prací,
pro mne však navždy skončí čas.*

*Obejme pojednou mě věčnosti zář
a všecko zmizí...
Já jen uzřím v jasu tu jednu milovanou Tvář,
tu Tvou, můj drahý Spasiteli.
A v nevýslovném štěstí padnu Ti k nohám.
Zde navždy zůstanu. Má pout' je skončena.*

*Jaká to slast, až tu Tvou ovci
zvednou Tvá silná ramena!
Tam postavíš mne v kruhu svatých
uprostřed jáсотu a chval,
kde řeknu: „Pane, díky Tobě za vše,
cos dal i co jsi vzal.
Tvá cesta se mnou byla dokonalá,
už chápu taje temných chvíl.
Vždyť s láskou moudrost Tvá mne vedla
a za vším byl Tvůj jasný cíl.“*

Je zvláštní, že v ten její poslední den – v pátek 1. května 2015 – opravdu květy a zpívali ptáci, ale děti nešly do školy, ani dospělí do práce. Odešla po západu slunce kolem 20 hodiny.